

МІЖНАРОДНА НАУКОВА КОНФЕРЕНЦІЯ «СИМОН ПЕТЛЮРА І БОРОТЬБА ЗА УКРАЇНСЬКУ ДЕРЖАВНІСТЬ: ІСТОРІЯ, ПАМ'ЯТЬ, СЬОГОДЕННЯ»

21—23 травня 2026 р. в Києві відбулася Міжнародна наукова конференція з нагоди 147-річчя з дня народження та 100-річчя загибелі Голови Директорії та Головного Отамана Армії УНР Симона Петлюри.

Організаторами конференції виступили Український інститут національної пам'яті, Інститут історії України НАН України, Київський національний університет ім. Тараса Шевченка, Державна архівна служба України та Національний музей історії України. У конференції взяли участь провідні науковці України, Польщі й Канади — представники українських і закордонних наукових, педагогічних, архівознавчих і музейних установ. Предметом обговорення науковців стали життя та діяльність С. Петлюри, державотворчі процеси доби Української революції 1917—1921 рр.

До учасників конференції з вітальним словом звернувся керівник Офісу Президента України К. Буданов, наголосивши, що праці науковців є зброєю в інформаційній війні з РФ. Вбивство С. Петлюри він назвав класичною операцією радянських спецслужб щодо ліквідації символу української державності того часу. На його переконання, методи ворога до сьогодні залишаються незмінними — за умов неможливості досягти поставленої цілі застосовується терор. Керівник Офісу Президента підкреслив, що найближчим завданням української влади є переповнення Головного Отамана у столиці незалежної України.

Вітаючи присутніх на науковому заході в. о. ректора Київського національного університету ім. Т. Шевченка В. Копійка підкреслив, що для сьогодення є над-

Цитування: Любовець О., Кудлай О., Басара-Тилішак Г. Міжнародна наукова конференція «Симон Петлюра і боротьба за українську державність: історія, пам'ять, сьогодення». *Український історичний журнал*. 2026. № 4 (589). С. 242—247.

© Видавець ВД «Академперіодика» НАН України, 2026. Стаття опублікована на умовах відкритого доступу за ліцензією CC BY-NC-ND 4.0 (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>)

звичайно важливим знати історію, адже протягом кількох століть сусідня держава-агресор цілеспрямовано фальсифікувала, привласнювала й переписувала українську історію, систематично дискредитувала ключових українських політиків, військових діячів і захисників державності. Серед головних об'єктів інформаційної дискредитації був С. Петлюра, тому цей науковий захід має фундаментальне значення для неупередженого та всеохопного висвітлення його життя та діяльності.

Голова Українського інституту національної пам'яті О. Алфьоров відзначив, що заходи щодо вшанування С. Петлюри тривають сьогодні не тільки в Києві, а й у Полтаві, Вінниці, Кам'янці-Подільському, Острозі, Звягелі, Люблені, Парижі та багатьох інших містах.

Директор Інституту історії України НАН України академік В. Смолій привітав учасників конференції від імені Президії НАН України. Він відзначив роль Інституту історії України у справі вивільнення образу Симона Петлюри від радянських ідеологічних нашарувань, а також потребу подальшого наукового осмислення значення цієї постаті в історії ствердження української державності в найскладніших історичних умовах. В. Смолій окремо наголосив на необхідності підготовки фундаментальної академічної біографії С. Петлюри та випуску повного зібрання його творів.

Голова Державної архівної служби України А. Хромов подякував працівникам архівної служби за підготовку до конференції спеціальної, дуже змістовної виставки архівних документів у вигляді банерів і вітрин з оригінальними документами. Він розповів, що сьогодні на офіційному сайті Державної архівної служби доступні понад 20 млн оцифрованих документів із можливістю пошуку за ключовими словами. Запит за прізвищем «Петлюра» миттєво видає понад 12 тис. архівних справ. На його переконання, саме доступність документів надає науковцям «зброю» для розвінчання радянських міфів про С. Петлюру.

Вітаючи учасників конференції генеральна директорка Національного музею історії України О. Земляна відзначила, що музей є майданчиком для наукового опрацювання документів і його місія полягає в популяризації історії та історичних постатей, які виборювали українську незалежність. Вона повідомила, що 26 травня 2026 р. в музеї відкривається виставковий проєкт, метою якого є представлення широкому загалу інформації про С. Петлюру як державного діяча на тлі подій першої чверті XX ст. Директорка окремо зупинилася на значенні даної конференції для діяльності музею, адже її результати стануть підґрунтям для створення нових експозицій та інтерпретацій.

З промовою також виступив представник 152-ї окремої егерської бригади імені С. Петлюри В. Левченко, наголосивши, що це не просто ім'я на бойовому прапорі, а символ спадковості поколінь українських воїнів, які в різні історичні епохи боронили право українців на власне державне життя.

Під час пленарного засідання, яке модерував *Олександр Алфьоров*, виступили відомі історики, дослідники складної, насиченої явищами й подіями революційної доби 1917—1921 рр. *Владислав Верстюк* у доповіді «Петлюра — лідер Української революції» розкрив багатогранну діяльність Голови УНР, підкресливши, що для такого типу людей саме період революції став часом їх максимальної реаліза-

ції. Доповідач наголосив, що вбивство знищило С. Петлюру фізично, але водночас перетворило його на потужний символ жертвності за національну ідею, символ національної боротьби.

Микола Литвин у виступі «Українська (не)державність у світовій геополітиці після Першої світової війни» схарактеризував геополітичні та внутрішньополітичні виклики, на які доводилося реагувати провідникам Української революції. Він поінформував колег про невідомі особисті документи С. Петлюри, що зберігаються в Центральному військовому архіві Польщі, та закликав активізувати працю щодо встановлення пам'ятників Головному Отаману Армії УНР не лише в Полтаві, а й у Києві.

З доповіддю «Чи заплатив Петлюра життям за травневий переворот Пілсудського? Навколо замаху на *guc Rasine*» виступив польський історик *Ян Яцек Бруський*. Свою увагу доповідач зосередив на аналізі причин і встановленні взаємозв'язку між двома травневими подіями 1926 р. — переворотом Ю. Пілсудського в Польщі та вбивством С. Петлюри в Парижі. Історик аргументовано довів, що прихід до влади Ю. Пілсудського та зростання національної самосвідомості в Україні, яке радянські спецслужби пов'язували з постаттю С. Петлюри й петлюрівщиною, трактувалися як загроза й небезпека для більшовицького режиму.

У перший день конференції була представлена виставка архівних документів періоду Української революції 1917—1921 рр. із фондів Центрального державного архіву вищих органів влади та управління України (далі — ЦДАВО) — архівні документи, газетні матеріали, що наочно ілюструють життєвий шлях С. Петлюри: навчання, громадську, політичну, державотворчу діяльність. Окремо у вітринах можна було ознайомитися з оригінальними документами з фондів ЦДАВО з автографами Голови Директорії УНР та інших діячів. Презентацію виставки документів зробила директорка ЦДАВО України Л. Левченко.

Упродовж трьох днів робота конференції продовжувалась у форматі тематичних засідань, побудованих за проблемно-хронологічним принципом. На першому з них доповідачі розглянули питання, що охоплювали проблематику участі С. Петлюри в українському національному русі початку ХХ ст. *Людмила Бабенко* докладно висвітлила «полтавський період» діяльності С. Петлюри, схарактеризувавши чинники, які вплинули на формування його світоглядних позицій. *Ігор Стамбол* проаналізував дореволюційну спадщину С. Петлюри в контексті проблематики української ідентичності. *Юлія Орел* зупинилася на характеристиці політичних акцій 1902 р., в організації яких безпосередньо брав участь С. Петлюра. *Тарас Пустовит* розказав про колекцію документів репресивних органів Російської імперії, що зберігаються в Державному архіві Полтавської області.

Друге тематичне засідання було присвячене періоду Української революції 1917—1921 рр. Доповідачі висвітлили участь і роль С. Петлюри в державотворчих процесах на різних етапах революційної доби. *Олександра Кудлай* розкрила основні напрями та результати діяльності С. Петлюри на посаді генерального секретаря військових справ у 1917 р. *Руслан Пиріг* докладно зупинився на аналізі діяльності С. Петлюри періоду Гетьманату П. Скоропадського. Особливості особистих сто-

сунків між С. Петлюрою та Є. Петрушевичем у контексті проблем інтеграції УНР та ЗУНР висвітлив *Олег Павлишин*. *Олена Любовець* показала, як наявні альтернативи революційної доби 1917—1921 рр. впливали на ідейно-політичні процеси в українських політичних партіях та які позиції відстоював С. Петлюра.

Учасники третього тематичного засідання обговорили українсько-польські стосунки доби Української революції 1917—1921 рр. *Мирослав Шуміло* порушив питання щодо політичних перспектив і шансів польсько-українського союзу в 1920 р. Докладно, з наведенням статистичних даних, висвітлив розмір і напрями польської допомоги українському війську в 1920 р. *Андрій Руккас*. Узагальнені оцінки ролі С. Петлюри в розвитку українсько-польських відносин 1918—1920 рр. виклав *Роман Тимченко*. *Ян Пісулінський* показав, як поляки ставились і висловлювались про С. Петлюру.

Четверте засідання було присвячене участі С. Петлюри в теоретичних пошуках державотворчої стратегії української політичної еміграції 1920-х рр. Василь Яблонський розказав про діяльність Державного центру УНР в екзилі в 1921—1926 рр. та безпосередній вплив С. Петлюри на формування його державницької доктрини. *Станіслав Кульчицький* на основі аналізу статей тижневика «Тризуб» узагальнив думки й позицію С. Петлюри щодо майбутнього України. *Лариса Левченко* представила листи Голови Директорії УНР, що зберігаються у фондах ЦДАВО України, у яких він обґрунтовував свою позицію щодо можливих шляхів подальшого розвитку української державності. Про перебування С. Петлюри на Кубані та його ставлення до цього регіону, як геополітичного чинника української державності, повідомив *Дмитро Білий*.

На п'ятій тематичній секції розглядались питання, які довгий час залишалися поза увагою дослідників, а саме події, пов'язані з убивством С. Петлюри у травні 1926 р. На обставинах його вбивства Самуїлом Шварцбардом та похованні докладно зупинився *Олександр Кучерук*. *Станіслав Стемпець* дав характеристику відгукам польської преси на цю трагічну подію. У виступі *Олександра Юрченка* був зроблений акцент на свідченнях І. Добковського та реакції відомого українського політичного діяча М. Шаповала. *Юрій Митрофаненко* проаналізував, як використання теми «отаманщини» періоду Української революції під час судового процесу над С. Шварцбардом вплинуло на дискредитацію постаті С. Петлюри та виправдання вбивці.

Шоста тематична секція приділила увагу висвітленню та обговоренню особливо актуальних в умовах сучасної російської збройної агресії проти України різних форм російсько-більшовицької пропаганди 20-х років минулого сторіччя та антипетлюрівського дискурсу. *Валентина Піскун* схарактеризувала основні методи більшовицької пропаганди щодо знеславлення лідера УНР та його ролі в національному русі й державному будівництві. *Оксана Юркова* дослідила джерела формування одного з міфів про «С. Петлюру на білому коні». *Геннадій Єфименко* проаналізував причини й методи більшовицької містифікації антисемітських поглядів С. Петлюри, а також їхній вплив на сучасні упередження. Канадський дослідник *Алік Гомельський* на фактологічному матеріалі переконливо спростував загальнопоширені міфи й упередження щодо С. Петлюри як антисеміта.

Останній день роботи конференції був цілком присвячений питанням історичної пам'яті про С. Петлюру. *Ігор Срібняк* висвітлив політику української політичної еміграції щодо увічнення пам'яті С. Петлюри. *Оля Гнатюк* роз'яснила, як пам'ять про Голову УНР зберігалася в колі паризького журналу «Культура», що видавався відомим публіцистом, політиком і діячем польської еміграції Єжи Гедройцем. *Єгор Брайлян* доповів про вшанування пам'яті С. Петлюри у Великій Британії під час холодної війни. Про процеси комеморації постаті С. Петлюри в м. Вінниця доповів *Олександр Федоришин*. Майбутнє практики комеморації постаті Голови УНР викликало жваве обговорення та підтримку громадських ініціатив з боку учасників конференції.

Під час роботи конференції було репрезентовано низку наукових і науково-популярних видань. На пленарному засіданні професор *В. Сергійчук* представив упорядковану ним книгу — збірник споминів сучасників про С. Петлюру¹.

Члени польсько-української комісії для дослідження взаємин 1917—1921 рр., заснованої в березні 2018 р. Центром східноєвропейських досліджень Варшавського університету та Національним університетом «Києво-Могилянська академія», презентували видання, які стали підсумком їхньої восьмирічної роботи. За цей час було проведено 15 засідань комісії та опубліковано шість збірників праць. Участь у представленні видань взяли українські та польські історики: В. Верстюк, О. Гнатюк, С. Стемпень, В. Піскун, О. Павлишин. Онлайн до презентації долучились Я.Я. Бруський, Я. Пісулінський, М. Шуміло, М. Потапенко та В. Скальський. Було анонсовано публікацію другого тому збірника документів «*Sojusz Pilsudski — Petlura. Dokumenty i materialy. Tom 2: Polsko-ukraińskie rozmowy gospodarcze*» (Red. Jan Pisulinski. Warszawa, 2026).

В іншому презентованому виданні, «30 адрес Симона Петлюри», яке містить багатий ілюстративний матеріал, вдало поєднано короткі історичні довідки з путівником. Його упорядник, *Олександр Кучерук*, використав низку архівних, музейних і бібліотечних фондів Києва². Викладач Львівського національного університету ім. І. Франка О. Павлишин презентував цілу низку видань: перша частина вибраних статей О. Павлишина, опублікованих у різних наукових виданнях, присвячених історії Західноукраїнської Народної Республіки 1918—1919 рр.³; публікація праці відомого українського громадсько-політичного й культурного діяча, мецената, публіциста Євгена Чикаленка «Про українську літературну мову», яка стала результатом його спілкування з галичанами та дослідження лексики української преси Галичини, що вперше побачила світ у 1920 р. в Перемишлі⁴. Представив О. Павлишин і мемуари видатного українського філолога-славіста, літературо-

¹ «А це наш Петлюра». Спогади про Голову Директорії та Головного Отамана військ УНР. Київ: Вид-во Ліра-К, 2026. 660 с.

² 30 адрес Симона Петлюри. Київ, 1904—1920. Київ, 2026. 156 с.

³ Павлишин О. Студії з історії Західно-Української Народної Республіки. Зб. ст. У 2-х ч. Т. 1: Утворення та державне будівництво ЗУНР (листопад 1918 р. — липень 1919 р.). Львів, 2026. 407 с.

⁴ Чикаленко Є. Про українську літературну мову. Львів, 2025. 72 с.

та мовознавця Кирила Студинського про його досвід інтернування в польських таборах у Баранові та Домб'є⁵.

За підсумками роботи конференції була підготовлена резолюція, що запропонувала відповідним державним органам, науковим та освітнім установам посилити політику пам'яті з проблем, пов'язаних із подіями та діями Української революції 1917—1921 рр. Центральним і виконавчим органам влади Полтавської області рекомендовано докласти зусиль щодо завершення справи встановлення пам'ятника С. Петлюрі в м. Полтава у 2026 р. Також для належного вшанування ролі С. Петлюри в боротьбі за незалежну Українську державу та у національному державотворенні центральним, місцевим органам виконавчої влади та Київській міській раді запропоновано провести всі необхідні заходи та підготовчі роботи щодо встановлення пам'ятника С. Петлюрі у столиці України. Було підтримано ініціативу щодо встановлення меморіальної дошки С. Петлюрі в м. Варшава (Польща) та пам'ятника Михайлу Грушевському в м. Холм (Польща), для чого Міністерству закордонних справ України рекомендовано звернутися до відповідних польських владних органів. Важливим пунктом резолюції стала пропозиція до МЗС України опрацювати питання можливості перегляду рішень суду в м. Париж (Франція) у процесі С. Шварцбарда 1927 р. Висловлені пропозиції щодо проведення наукових конференцій до 110-ї річниці Української революції 1917—1921 рр. та фінансової підтримки на державному рівні підготовчої роботи та видання багатотомної «Енциклопедії історії Української революції 1917—1921 років».

Надійшла / Received 26.05.2026

Прийнята до друку / Accepted for publication 23.06.2026

Олена ЛЮБОВЕЦЬ

Інститут історії України НАН України (Київ, Україна)

Olena LIUBOVETS

Institute of History of Ukraine of the NAS of Ukraine (Kyiv, Ukraine)

Олександра КУДЛАЙ

Інститут історії України НАН України (Київ, Україна)

Oleksandra KUDLAI

Institute of History of Ukraine of the NAS of Ukraine (Kyiv, Ukraine)

Галина БАСАРА-ТИЛИЩАК

Інститут історії України НАН України (Київ, Україна)

Halyna BASARA-TYLISHCHAK

Institute of History of Ukraine of the NAS of Ukraine (Kyiv, Ukraine)

⁵ Студинський К. «... Йдім на стрічу сій хвилі нашою працею!»: спомини з часів польсько-української війни за Східну Галичину 1918—1919 рр. Львів, 2026. 120 с.